

POLITIET
TROMS POLITIDISTRIKT

Politidirektoratet
Postboks 8051 Dep
0031 OSLO
Norge

TROMS POLICE DISTRICT

Deres referanse:
201604823

Vår referanse:
201700194-8 008

Sted, Dato
Tromsø, 01.05.2017

HØRING - NOU 2016:24 NY STRAFFEPROSESSLOV

Viser til Politidirektoratets brev av 12. januar der det bes om politidistriktenes synspunkter på forslag til ny straffeprosesslov i NOU 2016:24. Videre brev av 22. februar 2017 med orientering om direktoratets prosess rundt høring og særskilte emner det ønskes synspunkter på.

Forslag til ny straffeprosesslov er omfattende med flere endinger som vil få stor betydning for politiets fremtidige arbeid. Som tidligere formidlet herfra har vi blitt forsinket i vårt høringsarbeid samt ikke fått gjennomført en tilstrekkelig omfattende høringsprosess internt som først forutsatt. Man har likevel fått arbeidet med deler av forslaget samt har konferert med andre politidistrikter underveis.

De deler av forslag som ikke er omstridt og hvor politidistriktet deler synspunktene til utvalget vil stor sett ikke bli kommentert herfra.
Det er videre naturlig å følge forslaget kapitteloversikt i vår høring.

Kapittel 8 – om påtalemyndigheten og dens virksomhet

Utvalget understreker ved flere anledninger at det på strafferettspleiens område er et særlig behov for tillit til at behandlingen skjer og avgjørelser treffes etter saklige og objektive kriterier. Det er således av stor betydning å ha en uavhengig og upartisk påtalemyndighet, som den vi har i dag, og utvalget ønsker at dette tydeliggjøres og styrkes.

Den instruksjons- og omgjøringsmyndighet og eksklusive påtalekompetanse som i dag hører under Kongen i statsråd, foreslås opphevet og erstattet av en bestemmelse om at ingen kan instruere påtalemyndigheten i enkeltsaker eller omgjøre påtalemyndighetens avgjørelser. Forslaget er ikke omstridt og har liten praktisk betydning.

Utvalget foreslår at lensmenn og politistasjonssjefer ikke lenger skal tilhøre påtalemyndigheten, sml. strpl § 55 første ledd. Vi er enig i at det ikke er praktiske behov for en slik ordning, og forslaget vil i liten eller ingen grad påvirke dagens praksis.

Troms politidistrikt

Politimesteren
Post: Postboks 6132, 9291 TROMSØ
Besøk: Stakkevollvegen 9

Tlf: 77 79 60 00
Faks: 77 79 60 01
E-post: post.troms@politiet.no

Org. nr.: 974 769 425
Giro: 7694.05.08033
www.politi.no

Det er heller ikke behov for at andre enn påtalemyndigheten i politiet skal kunne møte for domstolene, sml utkastets § 2-12 tredje og fjerde ledd.

Utvalget foreslår å utvide påtalekompetansen til både statsadvokaten og påtalemyndigheten i politiet. Dette for å utnytte ressursene mer effektivt og for å friggi mer tid for overordnet påtalemyndighet til å drive faglig veiledning og tilsyn.

Vi støtter de for så vidt de foreslåtte endringer, men når det gjelder fordeling av påtalekompetanse er det mulig å gå lenger. I det tidligere statsadvokatrolleutvalget foreslo utvalget at det var Riksadvokaten som skulle bestemme hvem som innen påtalemyndigheten hadde påtalekompetanse til hva. Det gir mulighet for en helt annen styring av ressursbruken innen påtalemyndigheten, og dermed mulighet for å la faglige vurderinger avgjøre hva de ulike nivåene bruker tid på. I dag er det restkapasiteten som brukes på denne måten.

Under punkt 8.3 om grunnleggende trekk ved påtalemyndighetens virksomhet, og i behandlingen av anklage- og objektivitetsprinsippet foreslår utvalget å avskaffe påtalemyndighetens mulighet til å nedlegge påstand om frifinnelse der man mener bevisene ikke holder. Når påtalemyndigheten påstår frifinnelse kan retten ikke automatisk avsi frifinnelsesdom i samsvar med påstanden, men må foreta en selvstendig vurdering av bevisene og begrunne avgjørelsen på vanlig måte. Utvalget mener denne ordningen harmonerer dårlig med de hensyn som ligger til grunn for anklageprinsippet.

Utvalget drøfter ikke den omstendighet at "anklagen" gjerne kan være reist av overordnet påtalemyndighet med en politiadvokat som aktor. Når møtende aktor etter avsluttet bevisførsel er i tvil om bevisene holder, kan det argumenteres med at retten bør få muligheten til å vurdere domfellelse. Det er ikke alltid praktisk raskt å komme i kontakt med statsadvokaten.

Troms politidistrikt har ingen sterke innsigelser til forslaget om å avvike skillet mellom politijurister med og uten utvidet påtalekompetanse, men det vurderes fortsatt å være behov for en eller annen opplæring- eller kvalifiseringsperiode.

Det kan nevnes at rollen som avhørsleder er forskriften knyttet til utvidet kompetanse.

Med færre og sterke politidistrikter innføres nå ordning med fag- og opplæringsansvarlige i påtalemyndigheten og en systematisk tilnærming til kompetansebygging. Kvalifisering til ulike særlige eller spesielle oppgaver kan således gjøres på andre måter, men bør ikke slippes fritt.

Kapittel 9 – Mistenkte og forsvareren

Utvalget foreslår for at begrepet "siktete" tas bort fordi det har et uklart innhold og fremstår unødvendig kompliserende. De foreslår at begrepet "mistenkte" kan brukes som en samlebetegnelse uavhengig av hvor en befinner seg i prosessen.

Vi synes ikke begrunnelsen utvalget gir for fjerne begrepet "siktete" bør være utslagsgivende. De uheldige utslag utvalget viser til kan rettes opp på annen måte.

Fra politidistriktets ståsted er det fornuftig å videreføre to ulike stadier. Enhver som blir anmeldt eller det knyttes mistanke til, vil måtte få denne status. Når en anmeldt har status som siktet er det igangsatt en etterforskning hvor denne gjerne rettes mot vedkommende på en eller annen måte.

Nærmere om punkt 9.4.3.2 – utvidet rett til forsvarer i politiavhør

I forslag til ny straffeprosesslov § 3-12 fremgår det at "Mistenkte skal ha forsvarer ved politiavhør av vedkommende når det i saken kan bli spørsmål om å idømme ubetinget fengsel, samfunnsstraff eller ungdomsstraff".

Forslaget omfatter første avhør som tas av mistenkte, enten det tas på politistasjon eller ute på stedet av første patrulje på stedet. Vi forstår det også slik at forslaget innebærer at forsvarer skal være til stede ved avhøret, ikke bare at forsvarer skal være oppnevnt.

Etter gjeldende rett skal mistenkte ved avhør gjøres kjent med at han ikke har plikt til å forklare seg til politiet. Videre gjøres kjent med at han har rett til å la seg bistå av forsvarer etter eget valg på ethvert trinn av saken, herunder ved politiavhør.

Utvalget foreslår å utvide retten til forsvarer og at det som utgangspunkt bør oppnevnes forsvarer før mistenkte avhøres første gang i saker som kan føre til ubetinget fengsel, samfunnsstraff eller ungdomsstraff selv om det som utvalget bemerker kan innebære visse forsinkelser i sakens innledende fase – for eksempel når det er ønskelig å gjennomføre et avhør på stedet.

Til forslaget vil en få bemerke at politiet blir kjent med gjennom anmeldelse eller på annen måte kommer over, en rekke alvorlige lovbrudd utenfor normal kontortid. Typisk vil dette være alvorlige seksuallovbrudd, voldslovbrudd, narkotikaovertridelser m.v.

Dersom politiet ikke skal kunne foreta avhør, der den eller de som er mistenkt er villig til å forklare seg uten forsvarer, vil det utvilsomt ikke bare være egnet til å lamme etterforskningen i den innledende fase med hensyn til og skaffe til veie bevis som både kan tale for og mot den som er mistenkt. En slik regel vil også føre til at politiet nærmest ville bli tvunget til å holde mistenkte pågrepet der en etter forklaring(er) ser at det i den konkrete sak ikke lengre er grunn til å holde en eller flere mistenkte pågrepet. I vårt landstrakte land hvor tilgangen til forsvarer er ulik ville en slik regel føre til at man vil risikere å måtte holde de mistenkte pågrepet i både 1 og 2 døgn hvor man i dag vil kunne løslate en eller flere mistenkte etter politiavhør.

Regelmessig står politiet ovenfor situasjoner hvor noen er skadet som følge av vold. Det er ikke uvanlig at det kan være vanskelig innledningsvis å avklare om det blant de involverte er en eller flere gjerningsmenn. Flere kan fremstå som utsatt for vold, og den fornærmede kan vise seg selv å være gjerningsmann.

Voldstilfelle, er ikke tilfeldig valgt for å illustrere hvilke utslag forslaget vil gi. Politiet vil tilnærmet alltid ved voldshendelser – og ved mange ordensforstyrrelser der noen har slåss – måtte holde muligheten for de i forslaget nevnte reaksjoner som åpen.

Videre der politipatruljen mottar en anklage hvor en utpekt gjerningsmann anklages for å ha stjålet en pengebok, vil politiet både ransake og pågripe vedkommende men ikke gjennomføre avhør før forsvarer etter mange timer er ankommet.

Ved utrykning til en trafikkulykke – gjerne uten personskade – kan mistanke om rus ofte knyttes til en eller flere av de som var i kjøretøyet. Er den som er ruset føreren vil ubetinget fengselsstraff kunne idømmes. Er en av de som er edru fører, trolig ikke. Skal politiet begrense avhør på stedet utelukkende til de som ikke fremstår som påvirket?

I teorien vil patruljen som tar avhør av mistenkte på stedet uten forsvarer til stede, også kunne binde påtale til lavere straffepåstand dersom § 3-12 blir vedtatt. Dette ved at avhøret ikke vil kunne brukes dersom påtale seinere kommer til at det er aktuelt å påstå minst

samfunnsstraff. Påtalemyndigheten vil da likevel ikke kunne påstå mer enn betinget fengsel hvis avhøret skal brukes som bevis.

Forslaget synes heller ikke å berøre spørsmålet om hvordan påtales vurdering skal kunne overprøves. Hva hvis domstolen er uenig i straffnivå og ønsker å idømme samfunnsstraff på tross av påstand om betinget fengsel? Hvordan skal man da forholde seg til et avhør som er tatt uten forsvarer til stede? Forslagets § 39-10 (1) bokstav d) innebærer at manglende forsvareropptegnelse ved første avhør i sak hvor det er aktuelt med minst samfunnsstraff, vil være en absolutt saksbehandlingsfeil som skal føre til opphevelse av dom, med mindre mistenkte skriftlig hadde gitt avkall etter forslaget § 3-21. Forslaget synes å skape unødvendig mange uklare situasjoner.

En av politiets store satsingsområder og helt sentralt i politireformen er "politiarbeid på stedet" som arbeidsform. Politiet hovedoppdrag er å forebygge, trygge gjennom beredskap samt levere en rask og effektiv etterforskning. Gjennom et økt antall patruljer ute blant folk i distrikt og by, sørger man for etterforskning, forebygging og beredskap.

Utvalget skriver på side 218 andre spalte at forslaget kan innebære «visse forsinkelser i sakens innledende fase, for eksempel når det er ønskelig å gjennomføre et avhør på åstedet». Det er nærliggende å mistenke utvalget for ikke å ha oppfattet politiets arbeidsform og gevinstene ved denne – ikke minst for den som mistenkes.

Det kunne vært skrevet meget her om hvordan og hvorfor forslaget ville spenne bein for hele arbeidsmetodikken "politiarbeid på stedet". Det er det bør imidlertid være tilstrekkelig åpenbart at en "straksetterforskning" uten å kunne snakke med den eller de som er mistenkt, trolig ikke vil være en hensiktsmessig arbeidsform om forslaget vedtas. Det vil føre til bevisforspillelse, unødvendig etterforskning og ikke minst svekkes mulighetene for raskt å sjekke en eller flere mistenkte ut av saken.

Man kan også nevne kostnadsspørsmålet: Når etterforskning settes verk utenom vanlig kontortid, må etterforsker kontakte påtaleansvarlig/jourhavende jurist for å avklare om det mistenkte forhold er noe som kan medføre ubetinget fengsel idet utvalget uttaler at *"Avgjørende skal være hvordan politiet og påtalemyndigheten til enhver tid vurderer reaksjonsspørsmålet."* Mange politidistrikt vil fortsatt praktisere beredskapsvakt for juristene nattetid. Ved forslaget må jourhavende måtte ringes og vekkes for å ta stilling til dette, hvilket genererer økte lønnskostnader. Videre må jourhavende jurist ta stilling til om forsvarer skal forsøkes oppnevnt klokka 04 om natta, eller om mistenkte skal pågripes og settes i arrest. Der mistenkte skal settes i arrest for eksempel i Nordreisa for påvente av avhør, vil det binde opp patruljen som må sitte arrestvakt resten av natta i stedet for å fullføre oppdraget og etterforskningen, og deretter kunne frigjøres for andre oppdrag.

Utvalgets ytterligere argument for en slik ordning om at en tidlig oppnevning av forsvarer vil kunne bringe saken inn i et "rett spor" og bidra til å effektivisere straffeprosessen er i beste fall bare kontroversielt.

Etter vårt syn bør dagens regelverk når det gjelder oppnevning av forsvarer videreføres hva gjelder politiavhør.

Forslaget til ny § 3-11 a, b og c har imidlertid mye for seg og støttes herfra. Det samme gjelder retten til forsvarer under hovedforhandling og ved tilståelsesdom hvor det er spørsmål om ubetinget fengsel, samfunnsstraff eller ungdomsstraff. Ved hovedforhandling er det særlig

snakk om tiltalebeslutninger gjeldende promillekjøring som i dag irtetteføres uten forsvarer. Erfaringsmessig er det upraktisk at tiltalte ikke har forsvarer i disse sakene, og en forsvarer vil i tillegg til å styrke rettssikkerheten for tiltalte, kunne bidra til at arbeidssituasjonen for aktor og dommer blir bedre. Ved saker som ligger an til tilståelsesdom, er det praktisk å få forsvarer på banen nettopp for å bidra til at tilståelsesdom lar seg gjennomføre, blant annet ved å kunne gi siktede råd om at dette i mange saker er den beste løsning for siktede. I dag er det ikke hjemmel for å oppnevne forsvarer til dette med mindre "særlige grunner" foreligger etter § 100, annet ledd.

Kapittel 10 – Fornærmede, etterlatte, skadelidte og bistandsadvokaten

Til punkt 10.3.4. og forslaget til § 4-9 bemerkes at det bør vurderes om retten til bistandsadvokat skal utvides til å gjelde overtredelser av strl. § 271 (kroppskrenkelser) der fornærmede er barn under 18 år og hvor en av barnets foreldre er mistenkt. En slik løsning vil ivareta de særlig sårbare barnas rettssikkerhet i saker hvor det ofte, i alle fall innledningsvis i saken, er tvil om en står ovenfor overtredelse av § 271 eller § 282 (familievoldsbestemmelsen). Uten bistandsadvokat har disse barna ofte bare en setteverge til å ivareta sine interesser. Setteverges engasjement i saken kan erfaringsmessig variere. Det vil styrke barnas rettssikkerhet om en bistandsadvokat sammen med setteverge kan vurdere klage over henleggelse eller påtalevedtak, mv. Løsningen vil også lette påtalemyndighetens arbeid og vurderinger innledningsvis i saken idet valg av straffebestemmelse for saken ikke blir avgjørende for barnets til advokat.

Til punkt 10.3.8. og forslaget til § 4-10 bemerkes at Troms politidistrikt har gode erfaringer med bruk av koordinerende bistandsadvokat og støtter at denne ordningen videreføres. Ordlyden i § 4-10 er etter vårt syn noe snau og den bør si noe ala dagens bestemmelse om at koordinerende bistandsadvokat skal "bidra til en hensiktsmessig gjennomføring av saken i samarbeid med øvrige aktører." Med "saken" bør her siktes til både etterforskningen og irtetteføringen. Det er eksempelvis praktisk at koordinerende bistandsadvokat har ansvar for å formidle praktisk informasjon fra påtalemyndigheten og fra domstolene, ut til de øvrige bistandsadvokater.

Kapittel 13 – Bevis

Det er i samfunnet en felles forståelse og fokus på å forebygge vold og seksuelle overgrep mot barn. Herunder må straffbare forhold som er begått eller begås avdekkes.

Vi er derfor uenig i at vitneplikten for barn under 12 år skal oppheves. Disse har ofte status som fornærmet når de er vitner og gjerningspersonen er ofte en nærstående. Det vil bli feil å kreve at barnet selv skal måtte ta valget om det ønsker å vitne eller ikke mot sin overgriper eller voldsutøver. Her må sannheten komme foran om hjelp skal kunne gis og nye overgrep forebygges. Etter vår oppfatning bør regelen om at barn under 12 år har vitneplikt mot sine nærmeste videreføres.

Utvalget foreslår i § 10-4, annet ledd at "Enhver skal før avhør gjøres oppmerksom på reglene om forklaringsplikt og aktuelle forklaringsforbud og forklaringsfritak, jf. kapittel 8 og 9. Dette gjelder likevel ikke vitner som på grunn av alder eller psykisk avvikstilstand ikke har forutsetninger for å ta stilling til om vedkommende bør forklare seg." Avgjørelsen av om vitnet har forutsetninger for å ta stilling til dette, må nødvendigvis tas i forkant av eller i starten av et tilrettelagt avhør. På dette stadiet i saken har politi, påtale, Barnehus og Barnevern ofte

svært begrensede opplysninger om barnet og dets forståelse av begreper, ordforråd, dets modenhet og andre faktorer som er nødvendig for å vite hvilke forutsetninger barnet har for å kunne vurdere om det skal forklare seg. Dette vil i praksis bli svært vanskelige avgjørelser å ta, og vi ser for oss at det vil lede til en rekke prosessuelle utfordringer mht krav om bevisavskjæring senere i saken.

Mange barn har behov for tolk i avhør og erfaringene er at bruk av tolk gjør det enda vanskeligere å forklare et barn om hva som skal skje i avhør og om dets rettigheter. Barn som kommer fra annen kulturbakgrunn vil regelmessig også ha en annen forståelse av hva å forklare seg til politiet vil innebære for barnet selv, dets søsken og foreldre, hvilket gjør det enda vanskeligere for disse barna å ta stilling til om de skal forklare seg. Eksempelvis ser vi at barn som er flyktninger kan bære med seg en frykt for hva politiet kan finne på å gjøre med foreldrene.

"Psykisk avvikstilstand" fremstår for øvrig som et negativt ladet begrep som ikke bør brukes i en lovbestemmelse. Vi tillater oss å foreslå at en viderefører begrepene som gjelder for tilrettelagte avhør.

Utvalget mener det er behov for å justere avhørsordningen for barn og andre sårbare personer slik at hensynet til kontradiksjon ivaretas bedre. Dette er vi uenig i, idet vi mener retten til supplerende avhør i tilstrekkelig grad ivaretar siktedes rettigheter. Dersom ordningen med at forsvarer skal være tilstede under tilrettelagte avhør gjeninnføres, må det samtidig vurderes å forlenge de fristene som er satt for slike avhør, idet det blir enda flere aktører som skal koordineres. Retten til fritt forsvarervalg vil også forlenge tidsbruken. Det kan være vanskelig å finne forsvarere som kan stille på kort varsel, og svært ofte er den ønskede forsvarer opptatt når det gjelder. Videre vil en slik ordning kunne øke bruken av tvangsmidler mot den mistenkte for å hindre bevisforspillelse i forkant av avhøret av barnet, idet den mistenkte skal varsles om avhøret. I saker hvor det ved avhør er lite konkrete opplysninger om hva barnet evt. er utsatt for, bør det uansett kunne tas avhør uten bruk av forsvarer. De aller fleste saker med slike avhør blir henlagt etter at avhøret av barnet er gjennomført, da det ikke avdekkes hendelser som tilsier videre etterforskning. I de alvorligste sakene er det ikke uvanlig med flere avhør av barnet uansett, og da vil kontradiksjonen bli tilstrekkelig ivaretatt.

Utvalget mener at "ordningen, slik den nå er utformet, gir etter utvalgets syn en for stor systematisk risiko for uriktige domfellelser (...)" Denne bekymringen er etter vårt syn ugrunnet. Disse sakene er bevismessig regelmessig så vanskelige, at bekymringen bør snus andre veien og rette seg mot hvorvidt barnets rettssikkerhet (og rett til en trygg oppvekst, jf barnevernsloven § 1-1) ivaretas tilstrekkelig. Dagens regelverk balanserer disse hensynene på en god måte.

Kapittel 14 – etterforskning og tvangstiltak

Det er positivt at etterforskningsbegrepet tydeliggjøres.

Forslagets § 13-2 regulerer vilkår for å starte etterforskning.

Av de forhold det skal tas hensyn er man herfra tvilende til om "forventet ressursbruk" bør medtas.

Det er selvsagt at ressursbruken sammen med flere andre forhold vil vurderes ved en henleggelse. Når de øvrige hensyn som er nevnt tilsier at etterforskning igangsettes, kan det

få uheldige virkninger om straffesak ikke opprettes av kapasitetsgrunner. Den som rammes kan påklage en henleggelse, mens en unnlattelse av å opprette sak er vanskelig å angripe i samme spor.

Forslaget stiller også krev til tempo og effektivitet i etterforskningen hvilke er bra. I § 28-1 første ledd fremkommer at "spørsmålet om påtale skal avgjøres så snart saken er tilstrekkelig opplyst". I samme bestemmelse kan mistenkte bringe spørsmålet inn for retten, hvorefter domstolen kan settes en frist som påtalemyndigheten senere eventuelt kan begjære forlenget. Troms politidistrikt er tvilende om disse virkemidler vil føre til en raskere og mer effektiv etterforskning og prosess. Det vil også være ressurskrevende for politi/påtalemyndigheten og domstolene.

Utvalget erstatter begrepet tvangsmidler med "tvangstiltak". Begrepet tvangsmidler er innarbeidet og dekkende innenfor straffeprosessen, og begrepet bør videreføres. Især når bytte av begrep framstår uten særlig velfundert begrunnelse. Ellers synes oppryddingen og fremstillingen av vilkårene for brukt av tvangsmidler å være oversiktlig.

I § 14-1 andre ledd inneholder forholdsmessighetsvurderingen ved tvangstiltak. Herfra vil man mene at det er tilstrekkelig at bestemmelsen viser til et krav om nødvendighet og forholdsmessighet. Sannsynligheten for å oppnå noe ved en ransaking, herunder virkningen for den som rammes, er momenter det i mange sammenhenger i dag er helt naturlig å ta hensyn til. Men i andre sammenhenger hvor en slik beslutning må tas tidlig og raskt mangler man forutsetningene for å vurdere dette.

Nærmere om punkt 14.4.5 – varetektsfengsling

Det er vel knapt noen som er uenig i at man skal benytte det minst inngripende alternativ der dette er tilstrekkelig for å oppnå formålet med inngrepet. Det forhold at det over tid har vært en økning i antall varetektsfengslede er ikke ensbetydende med at fengsling benyttes for ofte og for lenge. Fraværet av empiriske undersøkelser som kan si noe om hvorvidt en har hevet eller senket terskelen for bruk av varetektsfengsling er nærmest påfallende. Og Anders Bratholm doktoravhandling basert på en gjennomgang av fengslingskjennelser 60 år tilbake i tid er åpenbart ikke egnet til å opplyse noe som helst mht. dagens fengslingspraksis.

Varetektsfengsling er i de tilfeller det i eget distrikt benyttes et helt nødvendig middel for å unngå at den siktede unndrar seg straffeansvar, forspiller bevis eller til stadighet begår nye straffbare handlinger. Vi er derfor uenig i flere av utvalgets vurderinger av bruk av varetekt og behovet for å innskrenke adgangen til å bruke dette tvangsmidlet.

Utvalget mener at fengsling på grunn av **unndragelsesfare** kan avhjelpes ved bruk av mindre inngripende tiltak, f.eks. meldeplikt, innlevering av pass osv. Fengsling på grunn av unndragelsesfare brukes nærmest utelukkende ovenfor utenlandske kriminelle med svak tilknytning til riket. De nevnte alternativene til fengsling, har i slike tilfeller vist seg å være helt utilstrekkelige.

Forslaget om at det bare bør være adgang til å varetektsfengsle pga. unndragelsesfare ved lovbrudd som kan medføre fengsel i 2 år eller mer, synes lite gjennomtenkt.

Regelen om at et tvangsmiddel bare kan brukes når det er tilstrekkelig grunn til og når det etter sakens art og forholdene ellers ikke vil være et uforholdsmessig inngrep innebærer at det i få tilfeller er aktuelt å varetektsfengsle mistenkte for å motvirke unndragelsesfare ved lovbrudd med strafferamme mindre enn 2 år fengsel.

Forholdet kan imidlertid være at en person uten noen som helst tilknytning til Norge og som er i ferd med å forlate riket, har gjort seg skyld i et straffbart forhold som tilsier fengselsstraff, f. eks. med høy promille kjørt på og skadet en fotgjenger som etter loven kan medføre fengsel i inntil 1 år og hvor varetektsfengsling vil kunne være et nødvendig virkemiddel dersom man skal gjøre gjeldende straffeansvar.

Ovenfor mobil vinningskriminelle vil strafferammen også gi utfordringer i kriminalitetsbekjempelsen.

Erfaringen fra eget politidistrikt er at man ved varetektsfengsling i mindre alvorlige saker har høyt fokus på faren for oversoning og regelmessig gjennomfører hovedforhandling eller tilståelsesdom i løpet av en fengslingsperiode på 4 uker. Noen ganger krever dette smidighet fra domstolene og samarbeidsvilje fra siktede og forsvarer for å få til. I stedet for å heve terskelen for varetektsfengsling, kan en tilpasse reglene slik at hovedforhandling kan avvikles raskere, eksempelvis ved å gi gode muligheter for forhåndsberamning og for fjernavhør av vitner der dette er nødvendig.

Vi mener derfor at terskelen for å varetektsfengsle på grunn av unndragelsesfare bør være ett års fengsel.

Troms politidistrikt er også uenig i utvalgets forslag om at det bør fastsettes en lengste frist for fengsling begrunnet i **bevisforspillelsesfare** på 90 dager.

Det er svært sjeldent at noen fengsles lengre enn 90 dager med denne begrunnelsen, men ved noen få anledninger er denne nødvendig.

Forslaget tar ikke høyde for at det i løpet av etterforskningen avdekkes nye straffbare forhold knyttet til den fengslede, som i seg selv vil begrunne fengsling på grunn av faren for bevisforspillelse. Eksempelvis vil en etterforskning av en allerede varetektsfengslet seksualovergriper kunne avdekke serieovergrep, hvor det vil være svært skadelig for etterforskningen dersom siktede må løslates uten hensyn til vurdering av bevisforspillelsesfaren. En absolutt tidsbegrensning vil i så måte virke direkte mot hensynet til oppklaring av alvorlige straffbare forhold. Tidsbegrensningen vil også framstå som problematisk i særlig komplekse saker, og i saker hvor en er nødt til å foreta etterforskning i utlandet. Slik etterforskning tar nødvendigvis mer tid enn hva ordinær etterforskning i Norge vil ta.

Den eksisterende regel om at et tvangsmiddel bare kan brukes når det er tilstrekkelig grunn til det og når det etter sakens art og forholdene ellers ikke vil være et uforholdsmessig inngrep synes å ivareta mistenktes interesser herunder at det er tilfredsstillende progresjon i etterforskningen. Hvorvidt det er nødvendig å fengsle en mistenkt på grunn av bevisforspillelsesfare må avgjøres konkret og er ikke egnet for å bli regulert i form av en lovbestemt frist. En foreslår derfor at den absolutte tidsfristen i forslaget § 15-2 fjernes og erstattes av et generelt vilkår for domstolene om å kontrollere at saken har den framdrift som er rimelig å forvente.

Den foreslåtte bestemmelsen i § 15-2 framstår som lite heldig ved at man oppstiller krav om «betydelig risiko for straffeforfølgningen». Det vil i en tidlig fase av saken – hvor gjerne fengslingsspørsmålet kommer - være det være vanskelig å konkretisere faren på det nivået utvalget foreslår. Det vil i så måte være svært uheldig om man ikke skulle rekke å skaffe seg

oversikt i initialfasen fordi skranken for fengsling settes for høyt, og at vi dermed må løslate den siktede som igjen står fritt til å rydde bevis av veien.

Utvalget foreslår å begrense muligheten til fengsling på grunn av **gjentakelsesfare**. Begrunnelsen synes å være basert på at man ikke skal fengsles for et forhold som enda ikke er begått. Det er i så tilfelle en feilslutning. Fengsling på dette grunnlaget brukes stort sett bare ovenfor de mest aktive gjengangerne som begår hyppig og intens kriminalitet. Fengslingsgrunnlaget brukes med andre ord ovenfor personer som allerede har begått omfattende kriminalitet, og som forventes å begå ytterligere kriminalitet såfremt de ikke stanses. Samfunnet har krav på å bli vernet mot denne type aktivitet. De skranker som forslaget oppstiller, vil ikke tilfredsstille samfunnets krav på vern mot de mest aktive gjengangerne. Disse står gjerne bak mer «triviell» kriminalitet som tyverier, bedragerier o.l. som isolert sett framstår som mindre alvorlige, men som for de som rammes framstår som høyst alvorlige forhold. Føringene som utvalget skisserer for bruk av denne fengslingsvarianten, vil i stor grad stenge for bruken av dette grunnlaget. I neste runde vil tilliten til rettsvesenet svekkes dersom det ikke kan brukes adekvate tvangsmidler for å stanse slike kriminelle handlinger. Her er det i alt for stor grad lagt vekt på vernet til den som mistenktes for gjentatt kriminalitet i forhold til samfunnets behov for beskyttelse. Vi foreslår på denne bakgrunn å videreføre dagens ordning med fengsling grunnet gjentakelse, idet det gir samfunnet et bedre vern enn utvalgets forslag.

Man har videre merket seg at utvalget foreslår å regulere spaning. Bestemmelsen oppstiller ingen skranker for spaning og observasjoner av enkeltindivider på offentlig sted er ikke inngripende eller noe tvangsmessig inngrep. Vi mener derfor at bestemmelsen bør tas ut.

Kapittel 16 – påtalevedtak

Lang saksbehandlingstid er en utfordring for straffesaksarbeidet, og utvalget foreslår på denne bakgrunn at det settes en relativ frist for påtalevedtak. Vi er enig i at det må være et mål å oppnå kortere saksbehandlingstid i politiet, men vi er uenig i at det skal løses gjennom flere lovregulerte frister. Fristregler løser ikke våre utfordringer i forhold til etterforsknings- og påtalekapasitet. Ved å innføre frister på noen saksområder kan det skape utfordringer i forhold til prioriteringer, og det kan medføre at andre saker får lengre saksbehandlingstid enn ønskelig.

Kontroll med saksbehandlingstiden bør skje internt i politi- og påtalemyndigheten, og vi har i dag en rekke systemer og rutiner som sikrer kontroll med fremdriften. Denne ordningen bør videreføres og videreutvikles i tett dialog med statsadvokaten. I likhet med utvalgets mindretall mener også vi at det er problematisk med en ordning der mistenkte kan bringe saken inn for rettslig kontroll av saksbehandlingstiden. Både fordi domstolen bør ha en tilbaketrukket og nøytral rolle i forhold til påtalemyndigheten i etterforskningsfasen, men også fordi en slik kontroll kan hindre/vanskeliggjøre etterforskningen i større straffesaker. En rettslig prøving vil blant annet kunne gi forsvarer mulighet til innsyn i dokumenter som er klausulert.

Vi er enig med utvalget når det foreslås en modernisering av reglene om påtaleunntatelse.

Kapittel 17 – generelle regler om rettens saksbehandling og avgjørelser

Utvalget tar til orde for mer aktiv dommerstyring i straffesaker. Dette ønsker vi velkommen og vil bemerke at i tillegg til de fordeler utvalget trekker fram, vil det være en fordel for aktor at ansvaret for saksavviklingen tilfaller dommeren. Under dagens ordning legges mye ansvar over på aktor, også det som etter loven egentlig er dommerens eller forsvarers ansvar, og en bedre arbeidsfordeling vil være gunstig. Særlig kan nevnes at ansvar for tidsplan regelmessig legges på aktor, også når det gjelder beregning av tidsbruk for tiltaltes forklaring og for forsvarers utspørring av vitner, som aktor ikke har gode forutsetninger for å beregne. Om tidsplanen ryker, oppleves det for aktor regelmessig slik at ansvaret for dette tillegges aktor. Forsvarer kommer gjerne sent med bevisoppgave, hvilket medfører at det blir for liten tid til å avvike saken innenfor de avsatte rammer.

I forlengelsen av det går utvalgets flertall inn for at påtalemyndigheten ved oversendelse av tiltalebeslutning til retten også skal oversende utdrag av sakens opplysninger av betydning for bevisføringen, jf utkastets § 34-1 første ledd bokstav c. Dette er i seg selv upresist. Det fremkommer i drøftelsen at alt av dokumentbevis og relevante politiforklaringer dermed skal oversendes. I ytterste konsekvens vil det kunne innebære at man for å være på trygg grunn oversender hele saken. Dette blir tungvint for det store flertall av saker. Videre fremstår det betenkelig i forhold til mulig forutinntatthet og risiko for at visse opplysninger får uforholdsmessig stor betydning i den samlede bevisbedømmelsen, jfr. mindretallets mening. Politidistriktet støtter mindretallet i at det i § 34-1 første ledd bokstav c må være tilstrekkelig å oversende utdrag av skriftlige bevis som skal føres.

Når det gjelder forholdet mellom tiltalebeslutning og dom går utvalgets flertall inn for at retten kun kan dømme for et annet straffebud enn tiltalen når påtalemyndigheten ikke motsetter seg det, jfr. utkastets § 32-3 første ledd tredje punktum. Vi er her enig med mindretallet i at anklageprinsippet trekkes for langt. Retten må som i dag stå fritt til å anvende loven på det forholdet tiltalen gjelder. Det er retten som har ansvaret for korrekt rettsanvendelse, jfr. utkastets § 32-5, men partene må gis mulighet til å uttale seg slik løsningen også er i dag.

Med hilsen

Ole B Sæverud

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Saksbehandler:
Einar Sparboe Lysnes